

Studium interwencji: Ja wobec odmienności!

Interwencja bazowała na współpracy wychowawcy klasy ze specjalistą (pedagogiem/psychologiem) oraz nauczycielami asystentami międzykulturowymi zatrudnionymi w szkole. Ze względu na to, że integrację zawsze rozpatrujemy jako proces dwustronny, zależny od postaw społeczeństwa przyjmującego – w kontekście szkoły: kadry pedagogicznej, innych pracowników, polskich uczniów i ich rodziców oraz uczniów cudzoziemskich, wdrożono działania na różnych płaszczyznach pracy szkoły.

Podjęte działania polegały m.in. na przeprowadzeniu przez pedagoga/psychologa na prośbę wychowawcy warsztatów dla całej klasy pod hasłem: „Ja wobec odmienności”. Warsztaty opierały się na cyklu spotkań, które poruszały różnorodne czynniki i przyczyny odmienności: poczynając od tych, z którymi ludzie się rodzą, poprzez te nabyte w procesie wychowania, aż do wartości, poglądów i cech zdobytych samodzielnie. Oddziaływania miały szeroki charakter i odnosiły się do wszystkich uczniów oraz ich rodziców z klasy przyjmującej.

Cykl spotkań miał na celu kształtowanie wrażliwości na odmienność uczniów dotkniętych doświadczeniem migracji. Zajęcia miały rozwijać empatię, postawę akceptacji, pogłębiać wiedzę na temat przyczyn ich przyjazdu do Polski, sytuacji w krajach pochodzenia oraz wyjaśniać różnice kulturowe.

Współpraca z nauczycielami asystentami ukraińskimi opierała się na podejmowanych działaniach wplecionych w plan pracy wychowawczej oraz kalendarium szkolnego mających na celu wyłonienie kultury ukraińskiej wśród innych obecnych w klasie. Miało to służyć zwiększaniu otwartości na innych, dostrzeganiu ich potrzeb oraz podejmowaniu działań prospołecznych, zachowując jednocześnie przestrzeń międzykulturową.

Opis sytuacji

Decyzją dyrekcji do klasy 8, w której występowało zjawisko wielokulturowości, miała dołączyć ośmioosobowa grupa uczniów ukraińskich przechodzących z oddziału przygotowawczego – stworzonego na potrzebę sytuacji wojny w Ukrainie. Oddział

przygotowawczy to klasa, w której pracowano przez dwa lata tylko z uczniami z Ukrainy i Białorusi na poziomie klasy 7. Klasa 8, do której trafili uczniowie z Ukrainy, to grupa 21 osób, a wśród nich: 6 uczniów z Czeczenii, 2 z Białorusi i 13 uczniów z Polski. Pośród uczniów polskich było troje z dysfunkcjami autyzmu i zespołu Aspergera. Uczeń z autyzmem, który był w klasie dopiero od roku, miewał wybuchy agresji, a na uspokojenie go potrzebny był czas i poświęcenie.

Klasa wymagała ogromnej pracy pod kątem integracji Innego – nie tylko ze względu na aspekt pochodzenia, wyznania, ale też dysfunkcji. Wychowawca niepokoił się tym, jak uczniowie zostaną przyjęci, mimo że wielokulturowość w tej klasie istniała od 4 lat – byli to zazwyczaj uczniowie pochodzenia czeczeńskiego. W klasie funkcjonował podział na grupy przyjaciół, które zamykały się w kręgu pochodzenia. Były w niej tylko dwie dziewczynki narodowości polskiej.

Obawą była też reakcja rodziców polskich uczniów w związku z liczebnością ogólną uczniów cudzoziemskich w jednym oddziale, co zdarzyło się w historii szkoły po raz pierwszy. Docelowo klasa miała liczyć 29 osób, z czego 16 to uczniowie z doświadczeniem migracji, a była to klasa 8 – egzaminacyjna. Podjęte działania interwencji zaczęły się już pod koniec klasy 7, kiedy zdecydowano o dołączeniu tak dużej grupy uczniów z Ukrainy do wybranej klasy.

Cele podjętych działań

- rozwijanie wzajemnego zrozumienia między uczniami i ich rodzicami;
- doskonalenie umiejętności dostrzegania i zrozumienia perspektywy innej osoby;
- zwiększenie otwartości uczniów klasy przyjmującej – już wielokulturowej;
- zwiększenie gotowości do angażowania się na rzecz innych uczniów klasy przyjmującej;
- zwiększenie otwartości nauczycieli klasy przyjmującej, opracowanie sposobu pracy w klasie, biorąc pod uwagę tak dużą liczbę dzieci z doświadczeniem migracji;
- włączenie uczniów do środowiska klasowego.

Ogólny opis interwencji

Interwencja polegała na ścisłej współpracy z pedagogiem/psychologiem szkolnym, który przeprowadził cykl warsztatów w klasie na godzinie wychowawczej oraz wsparciu nauczyciela wychowawcy na zebraniach z rodzicami. Warsztaty dotyczące problematyki „Ja wobec odmienności” były prowadzone cyklicznie i miały na celu uświadomienie wagi oraz znaczenia dostrzegania perspektywy innej niż własna, otwartości, elastyczności w myśleniu dla rozumienia innych. Planując tematykę warsztatów, wspierano się pozycją, pt. [„«Przygody Innego» – bajki międzykulturowe na rzecz integracji dzieci cudzoziemskich”](#), Anny Młynarczuk-Sokołowskiej, Katarzyny Potoniec i Katarzyny Szostak-Król.

Ze względu na to, że integrację rozumiemy jako proces dwustronny, który wymaga zaangażowania zarówno od uczniów cudzoziemskich, jak i społeczeństwa przyjmującego, tematyka zajęć została tak opracowana, aby umożliwiać wzajemne poznawanie się wychowanków pochodzących z różnych państw (Ukrainy, Białorusi i Czeczenii). W ramach interwencji nawiązano współpracę z nauczycielami asystentami międzykulturowymi, nauczycielami przedmiotów i rodzicami uczniów klasy przyjmującej.

Szczegółowy opis działania

Pierwszy etap. Pierwszy krok do klasy 8

Wychowawca we współpracy z pedagogiem/psychologiem szkolnym oraz nauczycielami asystentami międzykulturowymi przedstawił konieczność wprowadzenia interwencji w konkretnej klasie na zebraniu z rodzicami klasy przyjmującej stosunkowo wcześniej oraz na spotkaniu zespołu wychowawczego klasy. Opisał schemat prowadzenia interwencji obejmujący:

- Spotkanie z rodzicami uczniów klasy przyjmującej już pod koniec klasy 7 o charakterze informacyjnym i warsztatowym (temat: „Nauczanie międzykulturowe jest procesem wzajemnego uczenia się o sobie i od siebie”).

- Cykl warsztatów dla uczniów rozpoczętych w klasie 7 przed dołączeniem grupy uczniów ukraińskich i kontynuowane w klasie 8 – 3 spotkania:
 - Temat: „Inny spotyka Grzesia i żółwia – wykorzystanie bajki z książki «Przygody innego» i [filmu o autyzmie](#)”.
Cele: kształtowanie wrażliwości na potrzeby osób z niepełnosprawnością ruchową; rozwijanie empatii u dzieci; uwrażliwianie dzieci na potrzeby osób z niepełnosprawnością ruchową; kształtowanie umiejętności wspierania osób z niepełnosprawnością ruchową.
 - Temat: „Spotkanie z Innym” – gościem warsztatów była osoba niepełnosprawna poruszająca się na wózku inwalidzkim.
 - Temat: „Nowa koleżanka – wykorzystanie bajki z książki «Przygody innego»”.
Cele: kształtowanie wrażliwości na problemy osób przejawiających cechy zespołu Aspergera; przybliżenie różnic, podobieństw i cech łączących ludzi; uświadamianie dzieciom, że odmienność może być ciekawa i wartościowa; kształtowanie pozytywnych wzorców zachowań wobec odmienności; integracja grupy.
- Spotkanie nauczycieli uczących klasę w celu uzyskania akceptacji, gdyż współpraca nauczycieli przedmiotów jest niezbędna do modelowania pewnych norm zachowań w ramach lekcji przedmiotu, które powinny wzmacniać kształcone umiejętności oraz utrwalać kompetencje wyniesione z warsztatów.
- Jednodniowy wyjazd integracyjny dla dwóch klas: oddziału przygotowawczego oraz klasy przyjmującej.
- Zaktualizowanie planu pracy wychowawczej w klasie 8, mając na uwadze charakter klasy i zjawisko wielokulturowości.
- Zaplanowanie wydarzeń we współpracy z nauczycielami asystentami w życiu klasy i szkoły w celu integracji uczniów ukraińskich i wdrożenia ich w środowisko lokalne.

Drugi etap. Nawiązanie współpracy z uczniami i zaplanowanie działań klasowych/szkolnych

Wychowawca wraz z pedagogiem/psychologiem szkolnym opracował i przedstawił uczniom propozycję kontynuacji warsztatów prowadzonych na godzinie wychowawczej we wrześniu i październiku. Warsztaty zawierały elementy scenek, bajek i ćwiczeń, które wymagały od uczniów elastyczności, wyjścia poza własny sposób myślenia i budowały postawę tolerancji oraz gotowości do współdziałania z uczniem z doświadczaniem migracji. Cykl warsztatów obejmował następującą tematykę:

- Temat: „W pociągu – wykorzystanie bajki z książki «Przygody innego»”.
Cele: poznawanie terminów związanych z migracjami; kształtowanie świadomości istniejącej różnorodności; rozwijanie wrażliwości na odmienną kulturę;
kształtowanie świadomości problemów migrantów i osób dwujęzycznych; ćwiczenie aktywnego słuchania.
- Temat: „Inny i baśniowa Białoruś/Ukraina/Czeczenia”.
Cele: kształtowanie postaw otwartości i szacunku dla innych obyczajów i kultur;
zapoznanie uczestników zajęć z tradycjami i zwyczajami białoruskimi/ukraińskimi/czeczeńskimi oraz elementami prawosławia; przybliżenie społeczno-politycznej sytuacji na Białorusi/Ukrainie/Czeczeniu i problemów białoruskich imigrantów; rozwijanie kreatywności i samoświadomości własnych możliwości twórczych; integracja grupy.
- Temat: „Inny i bal maskowy – wykorzystanie bajki z książki «Przygody innego»”.
Cele: kształtowanie świadomości różnorodności świata; zwrócenie uwagi na pozytywne aspekty różnorodności; uwrażliwienie na odmienną kulturę; kształtowanie umiejętności zachowania się w warunkach różnicy.
- Temat: „Ja i cudzoziemiec – ku wzbogacającym doświadczeniom”.
Cele: przypomnienie treści zrealizowanych w toku cyklu zajęć; uświadomienie dzieciom roli różnic i podobieństw kulturowych podczas budowania relacji międzykulturowych; podsumowująca diagnoza postaw dzieci wobec odmienności ze

szczególnym uwzględnieniem problematyki dotyczącej cudzoziemców; integracja grupy.

Wychowawca modyfikował plan pracy wychowawczej, biorąc pod uwagę zjawisko wielokulturowości w klasie. We współpracy z nauczycielami asystentami planował wydarzenia mające na celu wyłonienie kultury ukraińskiej w społeczności uczniowskiej:

- Europejski Dzień Języków – zorganizowany w szkole i wewnątrz w klasie na godzinie wychowawczej. Uczniowie byli dobierani parami, mając na uwadze różnorodność języków w klasie; przygotowywali scenki w wylosowanym języku obecnym w zespole klasowym (ukraińskim, rosyjskim, czeczeńskim oraz angielskim).
- Jednodniowa wycieczka dwóch klas 8 w celu ich zintegrowania – uczniowie współpracowali ze sobą na czterech stanowiskach i rozwiązywali problem.
- Szkolne „Christmas singing”, podczas którego klasy przygotowywały wybraną piosenkę/kolędę i prezentowały na forum szkoły. Przy wspólnym porozumieniu uczniowie przygotowali piosenkę „Last Christmas” w kilku językach: ukraińskim, rosyjskim, angielskim i polskim oraz prezentowali ją na forum szkoły. Przygotowany utwór pokazali też rodzicom na zebraniu w grudniu oraz gościom-studentom w ramach projektu dotyczącego integracji uczniów z Ukrainy. Efektem współpracy i integracji był klip końcowy klasy 8b utworu „Last Christmas” nie tylko po angielsku.
- Wigilia klasowa została zamieniona na grudniowe spotkanie kulinarne, podczas którego prezentowano typowe potrawy państw goszczących w klasie: Ukraina, Czeczenia, Białoruś i Polska. W wydarzeniu możliwy jest udział wszystkich uczniów, biorąc pod uwagę wyznaczenie wychowanków.
- Grudniowe spotkanie kulinarne rodziców klasy – grudzień 2023 roku.

Trzeci etap. Realizacja działań warsztatowych

Warsztaty we współpracy z pedagogiem/psychologiem szkolnym rozpoczęły się już pod koniec klasy 7, tylko dla klasy przyjmującej. Pierwsze spotkanie miało charakter edukacyjny oraz wprowadzający i mówił o inności, nie tylko poruszając aspekt wyznania, kultury, ale też dysfunkcji. Prowadzący wyjaśnił, że cykl spotkań będzie oparty na bajkach zmodyfikowanych

LEGACY17

UMCS
UNIWERSYTET HUMANISTYCZNO-SPOŁECZNY

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

stosownie do wieku uczniów, których celem jest uświadomienie wychowankom różnych wymiarów odmienności człowieka, począwszy od tych dostrzegalnych, m.in. związanych z poziomem sprawności fizycznej, przechodząc do dalszych wynikających z kulturowej przynależności. Założeniem interwencji była kontynuacja warsztatów w klasie 8 już w obecności nowo przybyłych uczniów z Ukrainy.

Ograniczenia czasowe

Zaplanowana interwencja powinna trwać około 10 tygodni, począwszy od spotkań specjalisty na godzinie wychowawczej pod koniec klasy 7, po kontynuację zajęć w pierwszym i drugim miesiącu klasy 8, uwzględniając przerwy na inne działania integrujące nowo przybyłych wychowanków do klasy. Część interwencji związana z działaniami na rzecz klasy i szkoły powinna trwać przez cały rok szkolny, mając na uwadze stałe wydarzenia wynikające z cyklu roku szkolnego. Zaangażowanie nauczycieli przedmiotów jest stałe przez cały rok szkolny. Idea interwencji jest taka, że im dłużej i częściej utrwalana będzie umiejętność i sposobność wychodzenia poza własną perspektywę i tworzenia postawy otwartości wobec innych, tym dłużej obecne mogą być pozytywne efekty interwencji.

Ocena skuteczności interwencji

Skuteczność podjętych działań w ramach interwencji była widoczna w częstszych kontaktach między uczniami, pojawieniu się otwartości i zniwelowaniu zamkniętych kręgów koleżeńskich o charakterze kulturowym. Pozytywnym efektem było nawiązanie zdrowych relacji koleżeńskich, co było widoczne na zajęciach lekcyjnych i przerwach oraz co wybrzmiewało w informacjach od wychowanków i ich rodziców. Uczniowie z Ukrainy od początku zostali dołączeni do grupy klasowej stworzonej w mediach społecznościowych, gdzie kontaktują się ze sobą w różnych celach. Praca w zespole sprawiała przyjemność nauczycielom, którzy wypowiadali się pozytywnie o klasie mimo wcześniejszych obaw. Monitorowanie klimatu w klasie, nieporozumień czy konfliktów dało wymiar dobrej i otwartej atmosfery w zespole. Uczniowie z Ukrainy byli chętni do udziału w wyjazdach, wycieczkach i wyjściach klasy.

LEGACY17

UMCS
UNIVERSYTET MARIII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

... **SI.** Funded by
**Swedish
Institute**

Analiza ryzyka

Poglądy rodziców niektórych uczniów

Uprzedzenia niektórych rodziców co do pomocy uczniom z Ukrainy mogą wybrzmiewać w poglądach poszczególnych wychowanków.

Niska frekwencja poszczególnych uczniów w szkole

Niska frekwencja, szczególnie nowych uczniów, może mieć wpływ na większe ryzyko odrzucenia/wykluczenia związane z brakiem możliwości poznania się, nawiązania relacji i budowania poczucia przynależności i akceptacji.

Niesprzyjająca atmosfera w klasie

Niesprzyjająca atmosfera w klasie może rzutować na brak chęci do nawiązywania relacji międzykulturowych w klasie i wzajemnego poznawania się w ramach czterech narodowości.

Wskazówki dla praktyki

Praca nad nawiązaniem dialogu z rodzicami polskimi i obcojęzycznymi, uświadamianie rodziców polskich dzieci o korzyściach płynących z kontaktu uczniów polskich z innymi kulturami.

Polecane linki i materiały dla nauczycieli

- Młynarczuk-Sokołowska, A., Potoniec, K. i Szostak-Król, K. (2015). „Przygody Innego” – bajki międzykulturowe na rzecz integracji dzieci cudzoziemskich. Fundacja Dialog. <https://zpe.gov.pl/a/przygody-innego-bajki-miedzykulturowe-na-rzecz-integracji-dzieci-cudzoziemskich/DZEJq1Fz4>